

YAŞ AYRIMCILIĞINDA YENİ DÖNEM: EPİDEMİK STİGMA

Dr. Nurullah SELÇUK*

ÖZET

Bu çalışma son dönemlerde sosyal politikalar geliştirilerek aktif yaşlanma ile faal nüfusun bir parçası haline gelme gayreti içerisinde olan yaşlının, Covid-19 salgını sürecinde maruz kaldığı ayrımcılıkla yaşadığı sosyal problemleri ele almaktadır. Çalışmanın amacı, toplumsal ilişkilerde ve sosyal yapıda meydana gelen değişikliklerden en çok etkilenen ve kırılğan kitle içerisinde bulunan yaşlıların, yaşamış olduğu sorunlara ek olarak salgın süreciyle birlikte damgalama yoluyla maruz kaldıkları ayrımcılığa dikkat çekmektir. 2020 yılının mart ayı itibariyle küresel boyutlara ulaşan Yeni Tip Korona Virüs (Covid-19), bulaşma riski yüksek olan bir hastalık olarak ciddi önlemlerin alınmasına neden olmuştur. Hastalığın etkilerinin hassas gruplar için yıkıcı olması, riskli gruplar üzerinde tedbirlerin daha geniş kapsamlı alınmasına neden olmuştur. Bu süreçte, kronik hastalar ve 65 yaş üstü bireylerin korunması amacıyla alınan önlemlere, gerek görsel medyada gerekse sosyal medyada geniş yer verilmiştir. Özellikle yaşlıların sokağa çıkma kısıtlanmasının bir karantina süreci olarak algılanmasına neden olan açıklamalar, modernleşme ile beraber ciddi oranda statü kaybı yaşayarak sosyal problemleri artan yaşlıların yeni bir ayrımcılıkla karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur. Önlemler kırılğan olan risk gruplarını korumaya yönelik alınırken, dünyanın birçok ülkesinde ana akım medya ve sosyal medyanın bu önlemleri, salgının yaşlılar üzerinden yayıldığı algısına neden olan haberleri ve paylaşımları nedeniyle hastalığın kaynağı yaşlılar olarak görülmüştür. Yaşlıya karşı aktif nüfus tarafından (15-64) gerçekleştirilen yaş ayrımcılığı (yaşçılık), salgın sürecinde başka bir boyut kazanarak epidemik bir stigma haline dönüşmüştür. Ana akım medyada salgın süreciyle ilgili haberler yaşlı kitle üzerinde alınan tedbirlerle dile getirilmiş, salgın kökenli ölümler yaş değişkeni üzerinden açıklanmış ve dolayısıyla salgınla ilgili alınacak tedbirler ve Covid-19 gündemleri yaşlılar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Popüler eğlence kültürünün önemli araçlarından biri olan sosyal medya aracılığıyla yapılan paylaşımlar, 65 yaş ve üstü kişileri salgının seyri konusunda neden göstermiş ve yaşlı ayrımcılığını şiddetlendirmiştir. Aktif nüfus içerisinde başarılı yaşlanma girişimleriyle var olabilme mücadelesi veren yaşlının, yaşlanmayla beraber artan sorunlar nedeniyle dezavantajlı durumu, salgın sürecinde oluşan algı ile çarpıcı boyutlara ulaşmış ve birçok olumsuz örneklerle vicdanları yaralayan görüntülere neden olmuştur. Bu kapsamda çalışma, yaşlıya karşı bulaşıcı bir hastalığın yayılma hızına bağlı oluşan epidemik durumda, aktif nüfus olarak nitelendirilen kitle tarafından ayırt edilmesine neden olan, yaşa dayalı (*algılanabilir toplumsal özelliklerine göre*) başkalaştırma veya ayrımcılık yapılması suretiyle damgalanmasını ve ortaya çıkan epidemik stigma (salgının nedeni- salgın yoluyla damgalama, iz) sürecini ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Salgını, Yaşlı, Yaş Ayrımcılığı, Stigma (Damgalama), Aktif Yaşlanma

NEW ERA IN AGE DISCRIMINATION: EPIDEMIC STIGMA

ABSTRACT

This study deals with the social problems experienced by the elderly, who are trying to become a part of the active population with active aging by developing social policies recently, due to the discrimination they are exposed to during the Covid-19 epidemic. The aim of the study is to draw attention to the discrimination that the elderly, who are most affected by the changes in social relations and social structure, and who are among the fragile population, in addition to the problems they have experienced, through stigmatization with the epidemic process. The New Type Corona Virus (Covid - 19), which has reached global dimensions as of March 2020, has caused serious measures to be taken as a disease with a high risk of transmission. The devastating effects of the disease for vulnerable groups have led to wider measures being taken on risky groups. In this process, the measures taken to protect chronic patients and individuals over the age of 65 were given wide coverage both in the visual media and in the social media. The explanations that caused the curfew of the elderly to be perceived as a quarantine process, in particular, caused the elderly to experience a serious loss of status with modernization, and to face a new discrimination. While the precautions were taken to protect the

* Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, n_selcuk2000@yahoo.com. Orcid: 0000-0002-9590-041X Derleme Makale Sayfa Sayısı: 932-947
Makale Geliş Tarihi: 21. 06. 2022 Makale Kabul Tarihi: 05.08.2022 Makale Yayın Tarihi: 31.08.2022

vulnerable risk groups, in many countries of the world, the source of the disease was seen as the elderly due to these measures of the mainstream media and social media, news and posts that caused the perception that the epidemic was spreading through the elderly. Age discrimination (ageism), perpetrated by the active population (15-64) against the elderly, gained another dimension during the epidemic and turned into an epidemic stigma. The news about the epidemic process in the mainstream media was expressed with the measures taken on the elderly population, the deaths caused by the epidemic were explained over the age variable, and therefore the measures to be taken regarding the epidemic and the Covid-19 agenda were carried out over the elderly. Sharing through social media, which is one of the important tools of popular entertainment culture, showed people aged 65 and over about the course of the epidemic and exacerbated ageism. The disadvantaged situation of the elderly, who are struggling to exist with successful aging initiatives in the active population, due to the increasing problems with aging, has reached striking dimensions with the perception formed during the epidemic process and has caused images that hurt the conscience with many negative examples. In this context, in the case of an epidemic due to the spread of a contagious disease against the elderly, the stigma of age-based (according to their perceptible social characteristics) differentiation or discrimination and the resulting epidemic stigma (the cause of the epidemic, the stigma, trace) process through the epidemic is discussed.

Keywords: Covid-19 Outbreak, Elderly, Age Discrimination, Stigma, Active Aging.

Giriş

Yaş ayrımcılığı (yaşçılık), yaşa bağlı ayırtırmaya yönelik eylemleri içermektedir. Yaş ayrımcılığı her türlü yaş grubuna yönelik olarak gerçekleştirilebilmektedir. Yaşı temel alarak damgalamaları, kalıp yargıları ve ayırtırmaları içermektedir. Yaşçılık özellikle kırılğan nüfusa yönelik kalıp ön yargıları içermektedir. Salgın süreciyle yaygın bir biçimde yaş ayrımcılığının yaşlılara yöneldiği görülmektedir (Altın, 2020:52). Yaşlı ayrımcılığı, ideolojik bir tür olarak kişi üzerinde yaşından kaynaklı cinsiyet ve ırk ayırımına bağlı eylemsel içerik taşıyan davranışları içermektedir. Yaş ayrımcılığı, ileri olan yaşa karşı hissedilen önyargının bir tutum olarak benimsenmesi durumudur. Yaş ayrımcılığının kendini gösterdiği çeşitli alanlar bulunmaktadır. Bu alanların en çarpıcı olanları, mesleki faaliyetlerin yürütülmesi esnasında, sağlık hizmetine erişim ve sağaltım sürecinde yaşanabilecek yanlılıkla ve sosyal yönden taraf tutma ile gerçekleştiği görülmektedir. Yaşlı ayrımcılığının kuramsal içeriğinde ölüme ait korku, dış görünüşün önem kazandığı günümüz toplumlarında bu durumun gençlik ve güzellikle ilişkilendirilmesi, iktisadi kazanımların ve verimliliğin artan önemi gibi öncüller sıralanabilir (Çilingiroğlu ve Demirel, 2004:225).

Yaş a bağlı gelişen ayrımcılıkta yaş temel alınarak bireye karşı ayırtırmacı tutum ve eylemler sunulması yaş ayrımcılığı olarak tanımlanabilir. Bu tutum ve eylemler genç kişilere yönelik de olabilir. Dolayısıyla sadece yaşlılara karşı gerçekleşmez. Gençlerle ilgili olan ayrımcılık, fikirlerinin göz ardı edilmesi, önemsenmemesi; deneyimsiz olmalarından dolayı beceri düzeylerine olumsuz vurgu yapılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yaşlılarla ilgili kısım ise, emeklilik ya da yaşanan fiziksel kayıp nedeniyle çalışmama durumunda yaşlının toplumsal ve iktisadi açıdan bir yük olarak görülmesidir (Buz, 2015:269). Yaş ayrımcılığı günümüzde önemli bir problem olarak görülürken, COVID-19 salgın sürecinde, kitle iletişim araçları ve özellikle sosyal medya aracılığıyla geniş kitlelere yayılmıştır. Salgının, yaşlı kitle üzerinden açıklanmasına yönelik tüm içerikler, yaşlı ayrımcılığına meşru bir zemin oluşturmuştur. Salgına neden olan hastalığın geniş kitlelere yayılması, salgının önlenmesi için alınacak tedbirler ve toplumsal etkileşime neden olan hareketliliğin azaltılması için gerçekleştirilen öneriler, yaş değişkeni üzerine odaklanılmasına neden olmuştur. Alınan tedbirler, kırılğan grupların hastalığın yıkıcı etkilerinden korunması amacı taşımasına rağmen, bu grupların tecrit edilmesi algısına neden olmuştur.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) kaynaklı verilere göre Avrupa ülkelerinde Covid-19 kaynaklı ölümlerin %95'inin 60 yaş ve üzeri bireylerden oluştuğu belirtilmektedir. Dolayısıyla hem dünyada hem de ülkemizde, ölümlerin büyük bölümünün belirli bir yaşın üzerindeki insanlarda meydana geldiği

görülmektedir (Soysal, 2020). Covid-19 virüsünün pandemi ilan edilmesine neden olan yaygınlığı, başladığı andan itibaren riskli gruplarla ilgili ve özellikle yaşlılar üzerinden alınan tedbirler, onlar üzerinde farklı algıların oluşmasına neden olacak söylem ve baskılara neden olmuştur. Bu söylem ve baskılar yaşlıların ve kronik hastaların risk grubu olarak değil, hastalığın yayılmasının etkenlerinden biriyimş gibi görülmesine neden olmuştur (Varışlı ve Gültekin, 2020).

Covid-19 salgını ile ilgili alınan tedbirlerin başında yaşlıların (65 ve üzeri) ve kronik rahatsızlıkları bulunan bireylerin büyük risk altında olması nedeniyle toplumsal hareketliliğin içine girmemesi, halka açık alanlarda ve parklarda bir araya gelmemeleri, zorunlu haller haricinde toplu taşıma araçlarında bulunmamaları gerekliliği dile getirilmiştir. Aksi durumda hem kendileri hem de toplum sağlığı açısından risklerin artacağı, bu durumun salgının yayılmasına neden olabileceği açıklaması yapılmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2020). Salgının önlenmesi, riskli grupların korunması ve sosyal etkileşimin en aza indirgenmesi için yapılan açıklamalar, toplumda salgının kökeninin ve yayılma nedeninin yaşlılarla ilişkilendirilmesine neden olmuştur.

Covid-19 küresel sağlık krizinin, insanların fiziksel izolasyona girme zorunluluğuna neden olduğu kabul edilmektedir. Pandemi sürecinde kişisel güvenlikle ilgili endişeler ve pandeminin nasıl, ne zaman çözüleceğine dair belirsizlik ve endişe sürekli güncelliğini korumuştur. Pandemi süresince fiziksel mesafe ile ilgili alınan tedbirler, bazı insanlar için özellikle yalnız yaşayanlar ve arkadaşlarıyla ya da sevdikleriyle iletişim halinde kalmalarına yardımcı olabilecek web özellikli akıllı telefonlar veya diğer elektronik cihazlardan yoksun ya da bunları kullanamayacak düzeyde olanlar arasında sosyal izolasyon deneyimine yol açmıştır. Yalnızlık, özellikle yaşlı insanlar arasında zaten derin bir halk sağlığı sorunudur ve pandemi sürecinde fiziksel izolasyon, yalnızlığın simgelediği sosyal izolasyona zemin hazırlamıştır. Bu durum, yani yaşlının fiziksel ve sosyal izolasyona tabi tutulmasının neden olabileceği uygulamalar, salgın öncesi ABD'de ciddi bir endişe kaynağıydı. 2018'de ABD Senatosu Yaşlanma Özel Komitesi tarafından bu konuda çalışmalar yapılmıştır. Komite, "Toplumsuz Yaşlanma: İzolasyon ve Yalnızlığın Sonuçları" konulu oturumlar düzenlemiş ve pandemi öncesi yaşlıların sosyal izolasyona uğramasının sonuçlarına değinmiştir (Flett ve Heisel, 2020:2445). Fakat pandemi süreciyle yaşlıların sosyal yaşamdan soyutlanmalarının neden olabileceği sosyal sorunlar ve toplumsuz yaşlanmanın yaşlılıkta ne tip sonuçlar doğuracağı konuları bir kenara itilmiş, daha çok yaşlıların virüs riskine karşı korunması için sosyal yönden izole edilmesiyle ilgili tedbirler gündeme getirilmiştir. Sonrasında ise yaşlıların pandemi süresince izole edilmelerinin asıl gerekçeleri bir kenara bırakılarak, yaşlılık ve salgın arasında ilişki kurulmuş, bu durum yaşçılığa neden olacak ana akım medyada ve sosyal medyada çeşitli görüntülere neden olmuştur.

Yaşlı bireylerin sosyal yaşamdan dışlanması, farklılaştırılması ve salgının nedeni oldukları gibi bir algının oluşturulması, yaşçılığa yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu damgalamanın neden olduğu etki ise virüsün oluşturduğu etkiden çok daha ağır toplumsal sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Yaşlı bireylerin, toplumun bir kesiminin zehirli açıklamalarından ve sosyal medyadaki paylaşımları nedeniyle sosyal yaşamın dışına itilmesinden ve izole edilmesinden korunması için politika üretilmesi, en az virüs riski kadar önemlidir. Bu bakımdan virüsün kontrolü kadar yaşçılığa neden olabilecek olumsuz yargıların önüne geçilmesi de büyük önem arz etmektedir (Yasin, 2020:430).

Covid-19 küresel salgını devam ederken, yaşlı insanlar için alınan tedbirler, yaşlıların kendilerini önemli hissetme ihtiyaçlarını ve gerçekte ne kadar önemli olduklarına dair meraklarını ortaya çıkarmıştır. Salgının yıkıcı etkilerinden korunulması için mesajlar, uygun şekilde insanları fiziksel mesafeye uymaya teşvik etmeye odaklanılmıştır. Mesafenin korunması, aşlıların ve antikorumların geliştirilmesinin beklendiği süreçte bulaş en aza indireyecek önemli bir gereklilik olarak görülmüştür. Bu nedenle yaşlı ve bağışıklığı baskılanmış insanları korumak için mesafe en genel önlem olmuştur. Bu

kişiler korona virüsün tahribatına karşı hassastır; bu mesaj genellikle yaşlı insanlara değer verildiği ve bu yüksek riskli dönemlerde sağlıklarını ve esenliklerini korumak için ne gerekiyorsa yapılması gerektiğini meşrulaştırmıştır. Covid-19 salgını nedeniyle iyi niyetli olarak geliştirilen bu yaklaşımlar yaşlının orantısız bir şekilde tecrit uygulamalarına maruz kalmasına ve yaşlının izole edilmesine neden olmuştur. Bu durumda da izole yaşlı insanlar arasındaki zihinsel ve fiziksel sağlık etkilerini korumak için acil önlem alınması gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Armitage ve Nellums, 2020).

1. Yaş Ayrımcılığının Sosyo-Kültürel Dinamikleri

Toplumsal yapıdaki değişimin hızı modern toplumlarda popüler kültürün etkinliğini arttırmaktadır. Popüler kültürün en önemli argümanlarından biri, beden güzelliğini ön plana çıkarırken genç kalmak ve görünümünü genel bir yönelim olarak ön plana çıkarmaktır. Sanayi Devrimi sonrası yaşanan gelişmeler yaşlılığın olumsuz özelliklerini vurgularken, gençliğin çekici özelliklerini belirginleştirmiştir. Yaşanan bu gelişmeler toplumsal olarak değerler üzerindeki değişime, dolayısıyla yaşlının dışlanmasına neden olacak bakış açılarının gelişmesine neden olmuştur (İnce, 2012: 28-29). Büyük ölçüde gençliği ve genç kalmayı değerli kılan ve aynı anda yaşlılığı ve yaşlanmayı değersizleştiren bir toplumda yaşanıyor. Toplumumuz, giderek yaşlılığın hem birey hem de toplum için bir sorun ve yük olarak görüldüğü bir topluma dönüşüyor. Bu durum “gerontofobi” olarak tanımlanan yaşlılık ve yaşlılık kaygısının oluşturduğu psikolojik gerilim olarak tarif edilmektedir (Jacobsen, 2013:25). Bugün dünya, demografik yaşlanmanın hızla artmasıyla da birlikte yaşlılık kültürünün ya da yaşlılığın toplumsal algısının, daha yoğun bir şekilde kitle iletişim araçlarının yaygın kullanımıyla yaşlı ayrımcılığı olgusunun somut göstergeleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Fakat yaş ayrımcılığının aşılması için yapılan çalışmalar DSÖ'nün 11 Mart'ta pandemi ilan ettiği Covid-19 hastalığıyla olumsuz etkilenmektedir. Salgının yıkıcı etkilerinin kronik hastalar ve yaşlılar için ölümcül olduğu ve bu kişilerin risk grubu oluşturduğu açıklanmıştır. Risk grubu olan kişilere karşı alınan önlemler, sağlık sisteminin işlevselliğinin sağlanması ve halk sağlığının korunması amacıyla alınmış, bu önlemlerle beraber toplumsal olarak yaşlılara karşı tutumlar bu yönde dikkat çekici bir hale gelmiştir (Özdemir, 2020:48-49). Bu süreç içerisinde yaşlı ayrımcılığını arttıran yeni birtakım davranışların çıktığı görülmüştür. Olumsuz davranışta bulunan gençlerin yaşlılara saygısızlığı medyaya yansımış ve vatandaşlar tarafından eleştirilmiş ve hukuksal bir takım süreçler devreye girmiştir (Özdemir, 2020:51). Neoliberal kapital dünyanın, yaşamış olduğu birtakım problemlerden dolayı yaşlıyı bir sorun olarak görmesiyle beraber toplum tarafından yaşlının izole edilmesi ve genç aktif nüfusu hayatın merkezine konumlandırması, Covid-19 salgınından çok daha önceleri başlamış bir soyutlama biçimidir. Toplum içerisinde yaşlının değersizleşmesi, göz ardı edilmesi ve soyutlanmasına neden olan yaş ayrımcılığı, kuşaklar arasındaki bağın azalmasına (Danış ve Adanalı, 2019: 6), dolayısıyla kültürel aktarımın etkinliğinin azalmasına neden olarak, makro anlamda toplumsal yapıya büyük bir zarar vermektedir. Günümüz toplumunda yaşlılıkla ilgili olumsuz tutumlar ve söylemler artmaktadır. Bu olumsuz mantığa göre yaşlılar, *artık nüfus* olarak görülmekte ve yaşlılık bir kusur, sakatlık, zayıflık veya hastalık olarak algılanmaktadır. Bu söylemlerle doğru orantılı olarak yaş ayrımcılığının arttığı görülmektedir. Katılım sağlanması için yaşlıların aktif nüfusa entegrasyonu yerine, dezavantaj özelliklerinin belirginleştirilmesi, yaşlının dışlanma riskini artırarak aktif yaşlanma yeteneğinin kaybolmasına neden olmaktadır (Kalaycıoğlu, Tol, Küçükural, Cengiz, 2013: 125). Yaşlanmanın biyolojik doğasının yanı sıra sosyal ve kültürel bir olgu olması, yaşlanma olgusunun sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik boyutlarının ele alınmasıyla bireysel ve toplumsal düzlemde var olmasına neden olmaktadır. Bireysel düzeydeki yaşlanmayla ilgili her türlü görünüm, toplumun genel karakteristik görünümünden ve ekonomik, politik, kültürel vb. bağlamdan etkilenir. Bu nedenle yaşlılık bireysel özelliklerinin yanı sıra toplumsal özellikleriyle de karşımıza çıkmaktadır. Yaşlılığın sosyal yönü toplumların dinamiklerine uygun benzersiz bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda yaşlanma her toplumda farklı dinamiklerin etkisiyle farklı düzeylerde gelişir dolayısıyla sosyolojik bir bakış açısı gerektirir (Nazlı, 2016:5). Yaşlanma canlılar için kronolojik

bir sonuç olarak doğal ve kaçınılmaz olarak gerçekleşen bir süreci ifade etmektedir. Yaşlılık sadece geçen zamana bağlı meydana gelen değişimleri değil, aynı zamanda içinde bulunulan toplumsal etkenlerin baskısı altında olan sosyal bir olgudur. Bu bakımdan yaşlılık psikolojik, biyolojik ve sosyolojik özellikleri göz önünde tutularak çok boyutlu ve bütüncül bir yaklaşımla (multidisipliner) ele alınması gerekmektedir. Başlı başına bireysel bir sorun olarak görülen yaşlılık, toplumların demografik yapısında meydana gelen yaşlanma nedeniyle sosyal bir problem haline dönüşmektedir. Modern tıp, gelişen teknik ve teknolojiyle yaşlılığı gören insan sayısının artması, yaşlılığın sosyal olgu görünümü özelliğini ortaya çıkarmıştır. Salgınla beraber yaşlılara karşı bakış açısındaki değişim, yaşlıların konjonktürel durumlardan en çok etkilenen kitlelerden biri olduğunun somut göstergesi olmuştur. Bu bakımdan sadece kronolojik, biyolojik ve sağlıklı yaşlanmanın değil, yaşlılığın sosyolojik bağlamının da değerlendirilmesinin ve sosyal yörengelerinin ele alınması olgunun çözümlenmesindeki önemini ortaya koymuştur. Yaşlılık, içinde yaşanılan toplumun sosyal anlamlandırmaları ile şekillense de yaşlı ayrımcılığı konusu, gelişen kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın yaygın kullanımıyla salgın döneminde küresel olarak yaşlılara karşı epidemik stigma haline dönüşmüştür. Dünya demografik olarak hızlı bir şekilde yaşlanmaktadır, bu nedenle yaşlanmanın toplumsal düzeyde oluşturacağı olumsuzluklara dikkat çekmek, bu alanda sosyal politikalar üretmek, toplumsal yaşlanma için alınacak önlemlerin başında gelmektedir.

2. Toplumsal Yaşlanma İle Aktif Yaşlanma Arasındaki İlişki

Aktif yaşlanma, yaşlının sadece fiziksel olarak hareketliliği değil sosyo ekonomik, sosyo kültürel, zihinsel, ruhsal ve medeni ilişkiler düzeyinde faaliyetlerini devam ettirmesi olarak tanımlanmaktadır (Çiğçili, 2012:8). Aktif yaşlanmaya dikkatin çekilmesi toplumsal yaşlanmayla, toplumsal yaşlanmanın gerçekleşmesi ise sanayileşme, kentleşme ve modernite olgusu ekseninde yaşanan gelişmelerle gerçekleşmiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre yakın bir gelecekte yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisinde hissedilebilir oranda artması ve bu artışın gelişmekte olan ülkelerde daha belirgin bir şekilde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu bakımdan aktif yaşlanma yaşlılık konusunda önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sanayi devrimiyle yaşanan yenilikler günümüz şartlarında kentlerin ve metropollerin doğmasını sağlamıştır. Bununla beraber tıbbın baş döndürücü ilerlemesi, teknolojik değişimlerin takip edilemez düzeyde gelişmesi gibi modern toplumların özellikleri, refah seviyesini yükselterek ortalama insan ömrünün uzamasını sağlamış ve tüm dünyada yaş ortalaması hızlı bir şekilde artmıştır (Bulduk, 2014:55). Bu demografik dönüşüm, ülkemizde aynı şekilde gerçekleşmiştir. 1955 demografik bilgilerine göre yaşlı nüfusun genel nüfusa oranı %3,4 olarak belirlenmişken, bu oranın 2010 yılında %7,1'e çıktığı görülmektedir. Nüfus projeksiyonlarına göre bu eğilimin devam edeceği düşünülmekte ve içinde bulunduğumuz yüzyılın yaşlı çağı olacağı tahminleri yapılmaktadır. Dolayısıyla dönüşen demografik yapı, içinde bulunduğumuz yüzyılın yarısından itibaren yaşlı nüfusun ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan önem kazanacağını ifade etmektedir (Beğer ve Yavuzer, 2012:2). Ülkemizdeki bu artış eğiliminin rakamlarla ifadesi demografik yaşlanmayı daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. 2015 yılında 6 milyon 495 bin 239 kişi iken bu nüfusun son 5 yılda % 22,5 artarak 2020 yılında 7 milyon 953 bin 555 kişiye ulaştığı görülmektedir. Nüfus tahminlerine göre, demografik yapıda meydana gelen bu değişim devam edecektir. Yine 2015 yılında % 8,2 yaşlı nüfusa sahip olan ülkemizde, 2020 yılında bu oranın % 9,5'e yükseldiği görülmektedir. Nüfus projeksiyonları, her geçen yıl yaşlanmayla ilgili istatistiksel artış olacağını, yaşlı nüfusun önümüzdeki 5 yıl içerisinde %11 oranında artacağını, bu oranın 2030 yılında % 13'lere ulaşacağını, 2040 yılında % 16'nın üzerinde artış gerçekleşeceğini, 2060'lı yıllara gelindiğinde % 22,5 ve 2080 yılında %25,5'in üzerinde olacağını belirtmektedir (TUİK:2022). Dolayısıyla ülkemizin de içerisinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde demografik yapının hızlı bir şekilde yaşlandığı görülmektedir.

Yeniliğe, güzelliğe ve moda da dair tüm ögeler gençlik üzerinden verilmekte, estetik algı yükselen bir değer olarak bu kitleye atfedilmektedir. Geleneksel toplumlardaki yaşlanmayla bilgelik ve deneyimsel süreçlerin değer kazandırdığı yaşlanma söylemi, yerini aktif bir yaşam ve genç kalmak gibi daha katılımcı söylemlere bırakmıştır. Bu bağlamda ontolojik olarak yaşlanma süreci anokronist (çağa ayak uydurulamaması) bir yaklaşımla içinde bulunulan toplumun özellikleri çerçevesinde, yaşlılığın yeni anlamlar ve değerler yüklenerek, yeniden yapılandırıldığı ve multidisipliner olarak ele alındığı sosyal bir dönüşüm süreci olarak görülmektedir (Danış, 2009:68). Demografik olarak gerçekleşen dönüşüm toplumlarda, yaşlı nüfusun faal nüfus üzerindeki yükünü artıracağı, sosyal, ekonomik ve kültürel bir takım dezavantajların oluşacağı kaygısını doğurmaktadır. Bu bakımdan aktif yaşlanmanın sağlanması yaşlanan toplumlar için önemli bir sosyal olgu haline dönüşmektedir. Aktif yaşlanma yaklaşımı, demografik dönüşümün neden olabileceği toplumsal düzeydeki olumsuzlukların ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir. Bununla beraber sağlık, güvenlik, istihdam ve sosyal katılım alanlarında yaşlıların lehine yönelik çözümleri ve mücadeleleri özetlemektedir. Bu nedenle toplumdaki uyum denge ve düzenin sağlanması sonucu olarak değerlendirilen aktif yaşlanmanın, bireyler üzerinde psikolojik etkilerinin olduğu gibi toplumsal açıdan da önemli bir işlevsel özellik taşıdığı söylenebilir. Bu perspektiften yaklaşıldığında, demografik dönüşümün toplumun yaşlanması yönündeki eğilimi aktif yaşlanma söylemlerini arttırmıştır. Bu bakımdan toplumun yaşlanması ile aktif yaşlanma eğilimi ve söylemleri arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu söylenebilir. Aktif yaşlanmayla ilgili önemli somut göstergeler bulunmaktadır. Bu göstergelerden en önemlisi yaşlı istihdamı ve yaşlı göçleriyle ilgili yapılan araştırmalardır. Koç ve Saraç'ın (2018:32-33) yapmış olduğu bir araştırmada gençlerin kentlere göçünde düşüş gözlemlenirken, yaşlıların kentlere olan göçünde ise düşüş görülmemiştir. Tersine; yaşın ilerlemesine bağlı kent yönlü göçlerin devam ettiği tespit edilmiştir. Bu göstergeler, kentlerin yaşlılar için istihdam, sağlık, ulaşım gibi özellikleri nedeniyle önemli bir çekim merkezi olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kentin çekim merkezi özelliğini tercih eden yaşlı, aktif yaşlanmanın önemli bir öznesi haline dönüşmektedir.

Aktif yaşlanmanın önündeki en önemli engellerden biri, yaşlıların toplumun dışında tutulması gerektiği düşüncesidir. Bu düşünce yaşlılık olarak tanımlanan yaşlılara karşı geliştirilen ayrımcılığın ortaya çıkmasında rol oynamaktadır. Covid-19 salgınının neden olabileceği telefisi olmayacak olumsuzlukların önüne geçilmesi amacıyla alınan önlemler, bu ayrımın şiddetlenmesine neden olacak örneklerin ortaya çıkmasına neden olmuş ve dünyanın birçok ülkesinde salgın döneminde yaşlılar için alınan önlemler, epidemik stigma oluşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla toplumların giderek yaşlanması aktif yaşlanmanın önemini ön plana çıkarırken, epidemik boyutundaki salgının engellenmesi için alınan önlemler aktif yaşlanmanın önünde bir engel oluşturmuştur.

3. Covid-19 Salgın Sürecinde Yaşlılara Karşı Alınan Tedbirler ve Yaşlı Ayrımcılığı Arasındaki İlişki: Epidemik Stigma

Biyolojik yaşlanmayla artan kronik rahatsızlıklar, enfeksiyonlarla birleştiğinde ağır rahatsızlıklardan dolayı oluşabilecek hastane yoğunluğunun ve sağlık sistemindeki aksamaların engellenmesi için acil önlemlerin alınması gündeme gelmiştir. Bu bakımdan yaşlı bireylerin Covid-19 salgın sürecinde hastaneye yatma ve ölüm istatistikleri alınacak tedbirlerin çerçevesini belirlemiştir.

Covid-19 enfeksiyonu bazı insanların daha fazla hastalanmasına, hastalıktan daha çok etkilenmesine ve ciddi semptomlar geliştirmesine neden olmuştur. Hastalananların % 80'i hafif semptomlar göstermiş ve hastalığı hafif atlattır. Geri kalan vakaların % 20'sinin hastane koşullarında tedavi edildiği istatistiklere yansımıştır. Hastanede tedavi görenlerin genellikle 60 yaş ve üzeri olduğu ve bu kişilerin virüsün vücutta oluşturduğu tahribattan daha çok etkilenebildikleri görülmüştür. Bu bilgilerle risk haritası oluşturulmuştur. (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020). Hastaneye yatan, tedavi gören ve

ağır hastalık geçiren kişilerin yaş istatistikleri, salgının neden olduğu yayılmanın engellenmesi için yaşlılara getirilen kısıtlamaların temelini oluşturmuştur.

65 yaş ve üstü kişilere yönelik Covid-19 nlemleri arasında en önemli düzenlemelerden biri, Covid-19'dan korunmak için ikametghlarından çıkma, açık alanlarda, parklarda yürüme ve toplu taşımayla seyahat etme kısıtlamaları olmuştur. Salgın ilerledikçe kısıtlamaları gevşetmek ve önlemleri artırmak mümkün olsa da kısıtlamalardan kaynaklanabilecek mağduriyetleri gidermek için ülkemizde geniş çaplı çeşitli önlemler alınmıştır. 65 yaş üstü, kronik hastalığı olan ve kısıtlamalar nedeniyle çıkış yapamayan mükelleflerin ödeme ve tahsilat işlemleri kısıtlamalar bitene kadar ertelenmiştir. Ayrıca kamu bankalarından emekli maaşı alanlara talepleri doğrultusunda ücretlerini evde alma imknı verilmiştir. Salgın döneminde maddi sıkıntı yaşayabilecek yaşlı nüfusun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için asgari emekli maaş tutarı %50 arttırılmıştır. Kısıtlama dönemlerinde yaşlı bakım kurumlarının işleyişinde sorun yaşanmaması için bu kurum çalışanları kısıtlamadan muaf tutulmuştur. Yine huzurevlerinde hizmet alan yaşlılar için gelir vergisi zorunluluğu kaldırılmıştır. Yaşlıların maddi imknları ne olursa olsun kurumların tüm olanaklarından ücretsiz yararlanmaları garanti altına alınmıştır. Bunlara ek olarak 65 yaş ve üstü kişilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için Sadakat Sosyal Destek Grupları oluşturulmuş ve salgın sırasında aktif çalışmaları sağlanmıştır (T.C. Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020:7). 65 yaş ve üzeri ile 20 yaş altı bireylerin genelge gereği belirlenen saatler içerisinde (10.00-13.00, 13.00-16.00 saatleri arası) şehir içi toplu ulaşım araçlarının (metro, metrobüs, otobüs, minibüs, dolmuş vb.) kullanmaları kısıtlanmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2020b). Bunlarla birlikte, risk grubunda olan kişilerin korunmasına yönelik tedbirler alınmakla beraber tedbir kapsamında olan kişilerin, kısıtlamalardan kaynaklı yaşanabilecek ekonomik mağduriyetleri göz önüne alınarak çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Kısıtlama ve kapanmadan dolayı iktisadi ve sosyal yaşanabilecek problemlerin engellenmesi için alınan tedbirler zamanla kısıtlamadan sıkılan ve kısıtlamalara aykırı hareket eden yaşlılara karşı bir tepki oluşturmuştur. Oluşabilecek mağduriyetler genel olarak resmi ilişkiler ve ekonomik ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmiş, yaşlının kısıtlamalar nedeniyle yalnızlaşmasına ya da sosyal olarak izole edilmesine neden olacak psikolojik süreçler üzerinde çok ciddi önlemler alınmamıştır.

Salgının yıkıcı etkilerinden korunulması amacıyla 65 yaş üstü bireyler, yapılan kısıtlamalardan en çok etkilenen kitlelerden biri olmuştur. Koruma amaçlı gerçekleştirilen bu kısıtlama, salgının yayılımını ve ölümü azaltmak için uygulanırken, yaşlıların beden sağlıkları ve ruh sağlıkları olumsuz etkilemiştir. Özellikle yaşlı bireylerde günlük yaşam aktivitelerini sağlayabilme, hem ruh sağlığı açısından hem de beden sağlığı açısından önemli bir değişkendir. Hareketsizlik, yaşlılarda başı başına bir risktir ve salgının neden olduğu kısıtlamalar, yaşlıların hareketlerinin uzun süre kısıtlanması "sarkopeni" (yaşlanmaya bağlı kas erimesi) ihtimalini arttırmıştır. Kapanma ve umumi vasıtaları kullanamama nedeniyle sağlık kuruluşlarına ulaşamamak veya bulaş nedeniyle sağlık kuruluşlarına gitmekten çekinmek, yaşlıların ihtiyaç duydukları bazı bakım ve tedavilerin gecikmesine özellikle birden fazla kronik hastalığı olan yaşlıların sağlıklarının daha fazla tehlikeye girmesine neden olmuştur (Altın, 2020:53-54).

Yaşlılık olgusuna ilişkin algı, Covid-19 salgını ile farklı bir boyut kazanmıştır. Covid-19 virüsü, her yaş grubu için enfeksiyon riski oluşursa da bulaşı, yayılma hızı ve ölüm riski değerlendirildiğinde yaşlı kitleyi ön plana çıkarmıştır (Ovalı, 2020: 24). Tüm dünyada bir anda etkisini hissettiren ve pandemi ilan edilmesine neden olan Covid-19 virüsü nedeniyle kritik süreçlerin tespit edilmesi ve yol haritalarının belirlenmesi için uzmanları bir araya gelmiş, salgının yönetilmesi için çalışmalar başlamıştır. Sağlık kuruluşlarının gerek kadro olarak gerekse alt yapı olarak bu denli geniş kitleleri etkisi altına alabilecek olan salgınla mücadele için yetersiz oluşu, salgının yayılmasının önüne geçilmesi için yapılacak çalışmaları hızlandırmıştır. Yerel yönetimler, ülkeler ve uluslararası örgütlerin aldıkları

tedbirlerle bulaşın engellenmesi amacıyla tam kapatılmalar gerçekleştirilmiş fakat salgının seyri ve devamıyla ilgili tahminlerin yetersiz kalması, ekonomik ilişkiler, tedarik süreçleri ve siyasi örgütlenmeler nedeniyle zaman zaman kısıtlamalar gevşetilmiştir. Fakat Matteo, C. ve Proietti, M. (2020), McDonald, T. (2021), Inzitari, M. Risco, E. Cesari, M. Buurman, B. M. Kuluski, K. Davey, V. Bennett, L. Varela, J. & Prvu Bettger, J. (2020), Jimenez-Sotomayor MR, Gomez-Moreno C, ve Soto-Perez-de-Celis E. (2020), Flett, ve Heisel'in (2020) çalışmalarında vurguladıkları gibi dünyanın birçok ülkesinde sosyal, ekonomik ve siyasi etkileşimlerin toplumsal yaşam düzeyinde devamı için gerçekleştirilen bu esnekliklerden yaşlılar yararlandırılmamış ve yaşlılar için bu haklar tanınmamıştır. Bu bakımdan yaşlılarla ilgili salgın sürecinde farklı sosyal anlamlandırmalar ortaya çıkmıştır. Sadece bu durum bile yaşlının salgın sürecinde, yaş ayrımcılığına maruz kalması için yeterli bir koşul oluşturmuştur.

Yaşlı yetişkinler için sosyal izolasyon ve yalnızlık riski, Covid-19 salgını süresince alınan tedbirlerin başında olan resmi sosyal mesafe önlemleriyle daha belirgin bir şekilde tehdit oluşturmaya başlamıştır. Ana akım ve sosyal medyada yer alan birçok söylem ve oluşturulan algı, diğerlerinin yaşlı yetişkinlerden uzaklaşma eğilimini arttırmıştır. Bu durum sadece mevcut salgın sırasında yaşlı yetişkinlerin desteği ve bakımı için korkutucu etkileri ortaya çıkarmakla kalmamıştır. Aynı zamanda sosyal medyanın etkisiyle Batı kültürünün dokusunda mevcut olan yaşlılık algısını (bireyci toplumlardaki yalnızlaşan yaşlılık) daha fazla diğer kültürlere (doğu toplumu) sokma ve bu tehdidin tüm dünyaya yayılmasına neden olmuştur. (Tyrrell ve Williams, 2020:215).

Farklı yaşlarda bulunan gruplara yönelik gerçekleştirilecek önlemler için yaş grupları arasındaki birçok farklılıkları göz önüne almak gerekmektedir. Sadece kronolojik yaş temel alınarak alınacak tedbirler, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalabilir. Hatta salt yaş temelli alınan tedbirler, yaş grupları ve kuşaklar arasında olumsuz stereotipleri pekiştirir ve yaşlıların aktif ve başarılı yaşlanmayla yaşlı istihdamı gibi eşit ölçüde sosyal hayatlarını idame ettirebilmeleri için yararlanabileceği alanlarda ayrımcılığa maruz bırakılmasına neden olabilir (Previtali, Allen, Varlamova, 2020). Bu bakımdan bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması için yaş farklılıklarının ele alınması işlevsel çözümler için odaklanılabilecek bir değişken olabilir. Fakat dünyanın birçok ülkesinde pandemi ile alınan tedbirlerin yaş grupları arasında ayrımcılığa neden olabilecek önlemlerle geliştirilmesi toplumsal düzeyde olumsuz örneklerin oluşmasına neden olmuştur. Bunun oluşmasının en önemli nedenlerinden biri de tedbirlerin yaşlıların sadece biyolojik ve kronolojik yaş kriterleri temel alınarak gerçekleşmesinde yatmaktadır. Dolayısıyla yaşlılığın sosyolojik yörüngeleri göz ardı edilerek gerçekleştirilen bulaşın önlenme çabaları, yetersiz kalarak yaşlı ayrımcılığını arttırabileceği söylenebilir.

Covid-19 salgın süreci, yaşlının dünya üzerinde sosyal olarak işgal ettiği konumla ilgili birçok göstergiyi açık bir şekilde ortaya koymuştur. Dünya, salgın sürecinin her aşamasında yaşlıların *artık nüfus* oldukları izlenimi veren birçok söyleme şahit olmuştur. Yaşlı birey; topluma sosyal, ekonomik ve kültürel herhangi bir katkısının olmadığı ve sosyal olarak işlevsiz bir kitleye mensup olduğu iması ile karşı karşıya kalmıştır (Demir, 2020). Sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan savunmasızlaşan yaşlı, dünyanın pek çok ülkesinde özellikle Avrupa'da sosyal medya kullanıcıları tarafından salgın sürecinde alınan tedbirlerin olumsuz yansımaları sonucu olumsuz sosyal algılara maruz bırakılmıştır.

Twitter mesajlarının analiz edildiği bir çalışmada, İtalya'da mesajların %14,2'sinin Covid virüsünün "Boomer sökücü" olarak adlandırıldığı ve yaşlı kitlenin sahip olduğu kuşağı alay konusu yapan mesaj içeriklerine rastlandığı görülmüştür. Benzer mesaj içeriklerinde, yaşlı yetişkinlerin hayatlarının diğerlerine göre daha az önemli olduğu ve bu nedenle de sağaltım hizmetlerinden faydalanma konusunda yaşlı haricindeki diğer gruplara daha çok ağırlık verilmesi gerektiği ile ilgili mesaj içeriklerine rastlanmıştır (Jimenez-Sotomayor, Gomez-Moreno, Soto-Perez-de-Celis, 2020).

Dolayısıyla Covid-19 salgını sürecinde toplumsal düzeyde yaşlıların maruz bırakıldığı dışlayıcı tutumlar sosyolojik bir vaka haline dönüşmüştür (Başaran, 2021). Sosyal gerontoloji ve yaşlılık sosyolojisi ilkeleri, Covid-19 krizinden önce pandemi planlamasına ilişkin çalışmalar ve araştırmalara dâhil edilmiş olsaydı, belki Covid-19 salgını süresince yaş odaklı yaklaşıma karşı çıkmak için bu kadar çaba sarf edilmezdi. Yaşlılıkla ilgili multidisipliner yaklaşım yaşlıya karşı geliştirilecek tutumun, yaşlılıkla ilgili çalışanların karşılaşılabileceği sorunların, kriz dönemlerinde yaş ayrımcılığını ortadan kaldıracak önlemlerin ve olumsuzlukların daha erken aşılmasını ve sorunların yayılmasının engellemesini sağlayacaktır. Solunum sıkıntısı çeken bir kişi için suni solunum cihazı kullanma kararının doğum tarihine dayandırıldığı bir durum, tüm gerontoloji ve geriatri alanında çalışan kişilerin başarısızlığı kabul edilmeli ve modern tıbbın neden olduğu bu paradoks ön plana çıkarılmalıdır (Matteo C, ve Proietti M., 2020:577). Kısa bir zamanda tüm dünyayı etkisi altına alan salgın, hastalıklara ve yalnızlaşmaya karşı zaten sosyal olarak var olabilme konusunda güçsüz olan yaşlıyı, mücadele edemeyecek duruma düşürmüştür. Dolayısıyla salgın yaşlıyı sosyal olarak daha çok savunmasız hale getirmiştir. Gerek sağlık gerekse sosyal alanda dışlanan yaşlı için sağlık ve diğer hizmetlere erişim için belirlenen yaş kıstası, yaşlı ayrımcılığını artırmıştır. Bu bakımdan hizmetlere erişim için belirlenen kronolojik kıstas, etkin bir yöntem değildir (McDonald, 2021).

Sosyal sınıfların oluşmasına neden olan eşitsizlikler, kırılğan grupların sağlık hizmetine erişimlerinde ve gereksinimlerini karşılamada dezavantajlı bir durum oluşturmaktadır. Deprem, kıtlık, sel, salgın gibi normal yaşamı olağan dışı bir duruma iten gelişmeler, bahsedilen kırılğan grubun diğerlerine göre daha fazla mağduriyet yaşamasına neden olmaktadır. Dezavantaja neden olan etkenler bulaş riskini yükseltmekte ve salgınlarda korunması gereken risk gruplarını oluşturmaktadır. Bu nedenle Covid-19 gibi bulaş ihtimali yüksek bir salgın, var olan eşitsizlikleri daha da belirginleştirmektedir. Covid-19 salgını sürecinde en çok etkilenen, gündemde yer edinen ve yukarıda bahsedilen grup içerisinde yer alan yaşlılar, toplumda homojen bir yapıya sahip değildir. Her 65 yaş üstü birey düşkün ve bakıma muhtaç olmadığı gibi, bu nüfus kesiminin bir bölümü ekonomik açıdan da aktiftir. Aktif nüfus içerisinde faal eylemlerine devam eden bir kitle olarak da bilinmektedir. Ayrıca her yaşlının kronik bir rahatsızlığı bulunmamaktadır. Bununla beraber yaşlılıkta dezavantaj oluşturan bazı durumlar; yaşlı kadın olma, mülteci olma, engelli yaşlı olma, kronik hastalığı olma, yoksul olma, dijital araçları kullanacak beceride olmama, yalnız yaşıyor olma gibi; yaşlanmayla birlikte yaşam kalitesini olumsuz etkileyecek mağduriyetleri daha da derinleştirmektedir (Altın, 2020:52). Bu konudaki ayrıma neden olan ve yaşlıların dışlanmasına yönelik en somut örnekler batılı ülkelerin sağlık sistemlerine erişimi konusunda ortaya konan örneklerle kendini göstermiştir. Özellikle salgının ilk yılında salgının neden olduğu enfeksiyon hızı, hastanelerin hastalara cevap verebilme hızını ve sağlık ekipmanlarının yeterliliği, sağlık sistemi üzerinde büyük bir baskı oluşturmuştur. Bu baskı ile mücadele içerisinde bulunan sağlık sistemi yetersizlikler nedeniyle çözümü yaşlılar üzerinden üretmeye çalışmıştır.

İtalya ve İspanya'daki bazı hastaneler, sağlık sistemi sağaltım hizmetlerinin pandeminin hızına yetişememesi nedeniyle yaşlıların hastane hizmetlerinden yararlanmasına sınırlandırmalar getirmiştir. Bu sınırlandırmalar öncelik olarak sağlık hizmetlerinden gençlerin istifade etmeleri üzerine şekillendirilmiştir. Hastalara yatak sağlamak ve sağlık hizmetleri alma konusunda gençlerin tedavi olmasını engelleyebilecek yaşlıların bu hizmetleri almasının engellenmesi yönünde kararlar alınmıştır (McDonald, 2021).

Salgının neden olduğu bilinmezliklerin aşılması için kullanılan yöntemler içerisinde en bilinen söylemlerden biri olan “fiziksel mesafenin korunması”, *sosyal mesafe* söylemine neden olmuş ve sosyal mesafe “sosyal izolasyon”a dönüşmüştür. Bu sloganların etkileri, sınırlı sayıda sosyal medya kullanıcısı olan ve telefon görüşmeleri bile sınırlı olan yaşlı kişilerde daha belirgin olmuştur. Salgının en yoğun olduğu ve kısıtlamaların en üst düzeyde olduğu dönemlerde fiziki mesafeler, sosyal ağ araçlarıyla

aşılmaya çalışılmıştır. Günümüzde internet ve telefon kullanımı yaşlılar arasında da büyük bir oranda artmış olmasına rağmen sanal sosyalleşme aşamasının veya sanal kaynaklar vasıtasıyla gerçekleştirilen erişimin her yaşlı için etkin olduğu düşünülemez. Salgın nedeniyle fiziki mesafenin neden olduğu sosyal izolasyona çözüm amaçlı üretilen birçok girişimin internet ağı üzerinden gerçekleştiriliyor olması, özellikle telekomünikasyon hizmetlerine erişim ve kullanma becerileri sınırlı olan ve/veya yoksul yaşlılar için eşitsiz bir durum oluşturmuştur (Altın, 2020:54). Sosyal mesafe kavramının içeriğinde sosyal etkileşimden kopma ve sosyal olandan uzaklaşma anlamları mevcuttur. Dolayısıyla etkileşimden kopmak özellikle kırılğan kitle içerisinde bulunan yaşlılar için duygusal bir takım sorunların ortaya çıkması anlamına gelebilir. Bu bakımdan salgın döneminde yaşlılar için ekonomi, kültürel, sosyal ve sağlık gibi birçok alanda eşitsiz koşullar oluşmuştur.

Dönemin ABD başkanı Donald Trump'ın birçok kez yinelenen “Çin virüsü” söylemi yabancı düşmanlığının artmasına ve yayılmasına neden olurken Asya kökenli Amerikalıların bu söylemden dolayı çeşitli aşağılanmalara maruz kaldıkları bilinmektedir. Bu söylem gibi yaş ayrımcılığına neden olan “bu hastalık yaşlı insanları etkileyecek” söylemi aynı şekilde toplumda yaşlı karşıtı olumsuz tutumların gelişmesine neden olmuştur. Bu söylemler çok ileri giderek yine ABD’de Teksas Eyaleti’nin mülki görevlilerinden Patrick’in 65 yaş üstü Amerikalılardan, “çocuklarının ve torunlarının iyiliği için kendi başlarının çaresine bakarak kendilerini feda etmelerini ve böylece ekonomik vatanseverlik yapmalarını” ima etmiştir. Covid-19 salgını boyunca tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaşlı ayrımcılığına neden olabilecek ana akım ve sosyal medyada birçok haber ve paylaşım gerçekleşmiştir. Salgının neden olduğu etki ve salgından korunma yöntemleriyle ilgili pek çok uyarı ve telkinler yaşlılara yöneltilmiştir. Belediyelerin ve zabıta ekiplerinin dinlenme alan ve bölgelerinde yapmış oldukları uygulamalar genelde yaşlıların boş zamanı değerlendirme alanı olarak kullandıkları bölgeler üzerinde gerçekleşmiş, toplu vakit geçirilen alanlardan bankların taşınması, şerit çekilmesi ya da kaldırılmasından, yaşlıların hırpalanmasına kadar olumsuz algıların oluşmasına neden olabilecek görüntüler ekrana yansımıştır. Ulusal medyada ana haber bültenlerinde Covid-19 ile ilgili yapılan bilgilendirmeler ve uzmanların görüşleri alınarak hazırlanan haberlerde vurgulanan en önemli değişken yaş olmuştur. Günlük yansıtılan vaka rapor ve istatistiklerinde “Yaşlı ve direnci zayıf şu kadar sayıda hastamızı yitirdik.”, “Hayatını kaybedenlerin %80’i, 60 yaş üstünde” “Yoğun bakımda olanların %75’i, 60 yaş üstü” gibi haberler Covid 19’un, yaşlılar üzerinden yayılan bir salgın olduğu algısının oluşmasına neden olmuştur. Bu açıklamaların toplumda oluşturduğu olumsuzluğu ortadan kaldırmak için geriatri alanında çalışan uzmanlar müdahalede bulunarak ölüm haberlerinin yaşlılar üzerinden açıklanmasının engellenmesini sağlamıştır. Fakat yaş üzerinden gerçekleştirilen etiketleme salgın süresince haksız söylemlere neden olmuştur (Altın, 2020:52-53). Bu ve benzeri söylemler tüm toplumlarda yaşlı kriteri olarak belirlenmiş 65 yaş ve üzeri kitle için önemli bir tehdit unsuru oluşturmuştur. Yaşlılığa farklı toplumlarda, farklı kültürel değerlere göre statü atfedilmektedir. Fakat yaşlı olgusuna salgın sürecinde olumsuz atfedilen anlamlar, evrensel değerler ölçülmüş ve tehdit içeren söylemler statüsünün değersizleştirilmesine neden olmuştur. Bu değersizleşme aktif yaşlanma gayreti içerisinde olan kitlenin hem sosyal hem ekonomik hem de kültürel olarak zayıflaması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla salgın süreciyle meydana gelen bu değişiklikler yaşlının yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkilere neden olmuştur.

Covid-19 ile beraber yaşlılara yönelik yaş ayrımcılığının yanında yaşlının savunmasızlığının da arttığı görülmüştür. Salgın sürecinde Covid-19’dan korunmak amacıyla eski arkadaşlar, komşular ve akrabalarından uzaklaşmak, yaşlıları daha çok korumasız hale getirmiştir. Dolayısıyla salgın riski altındaki yaşlılarda göze çarpan ölüm tehdidinde ek olarak, artan yalnızlığın ve sosyal izolasyonun yaygın etkisi hâkim olmuştur. Birçok yaşlı, salgın sürecinde aile üyelerinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Sosyal mesafe sağlanması amacıyla yapılan kısıtlamalar bakıcılara ve diğer gerekli kaynaklara erişimi

sınırlandırdığından önemli lojistik sonuçlar ortaya çıkmıştır. Sosyal uzaklaşma yaşlılarda fiziksel ve zihinsel sağlıkta düşüş ve akut yalnızlık (hızlı başlayan) riskini arttırmaktadır. Aile ve arkadaşlarla anlamlı temasın kaybedilmesinin etkisi, salgın sürecinde birçok yaşlı yetişkin için küçümsenemeyecek bir etkiye sahip sonuçlar ortaya koymuştur (Tyrrell ve Williams, 2020:215).

4. Toplumsuz Yaşlanmanın Etkileri

Yalnızlık, birçok yaşlı insanın karşı karşıya olduğu ciddi bir sorundur. Yapılan kapsamlı araştırmalarda yalnızlığın yaşlı insanlar üzerinde hem zihinsel hem de fiziksel yıkıcı bir yük getirdiğine dair işaretler ortaya konmaktadır. Ampirik araştırmalar, yalnızlığın sadece sağlık sorunlarını arttırdığını ifade etmekle kalmamakta, aynı zamanda erken ölümlerle nedensel bir ilişkisinin olabileceği görüşünü desteklemektedir (Holt, Smith, Baker, Harris, Stephenson, 2015:229).

Sosyal olarak izole edilmiş, yalnızlaşmış yaşlılar ile yalnız yaşlanmayan, önemsenmiş yaşlılar arasındaki farklılıkları tespit etmeye yönelik gerçekleştirilen pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmaların sonuçlarında, yalnız yaşayan ve yalnızlaşmış yaşlıların sağlık problemlerinin daha çok olduğu ve genel yaşam doyumunu etkin bir şekilde hissetmedikleri sonucunu ortaya koymaktadır. Bununla beraber yalnız yaşamayan, önemsenmiş ve sosyal katılım gerçekleştirebilen yaşlı bireyler olumlu bir yaşlanma imajı çizmektedir. Yaşlıların sosyal etkileşim içerisinde yaşlanması, daha az depresyon ve daha fazla esenlikle ilişkilendirilecek örneklerin bulunması, toplumsal etkileşim içinde yaşlanmanın önemini ortaya koymaktadır. Önemsenmenin ve toplum içerisinde olmanın daha sağlıklı bir yaşlanma sağladığına dair güçlü göstergeler bulunmaktadır. Bununla beraber önemsenme duygusu olan yaşlı insanların daha az yalnız yaşadıkları ve daha fazla sosyal bağlantıya sahip oldukları görülmektedir (Flett ve Heisel, 2020). Toplumsuz yaşlanma, yaşlı için önemli bir sorundur bununla birlikte yaşlıdan arındırılmış bir toplum, toplumsal değerlerin korunması, sürdürülmesi ve aktarılması konusunda zorluk oluşturmaktadır. Bu durum kültürel aktarım açısından ve toplumun varlığı için önemli bir sosyal problem olarak görülmelidir. Yaşlıdan soyutlanmış toplum, yaşlıların kültürel açıdan üstlenmiş olduğu bazı sosyal ve kültürel işlevlerin ortadan kalkması anlamına gelebilir. Daha muhafazakâr özelliği nedeniyle sosyal değişime karşı daha dirençli bir kitle olarak bilinen yaşlıların toplumdan soyutlanması, toplumsal değerlerin ve yaşanan kültürün bir evresinin işlevsizleştirilmesi anlamına gelmektedir.

Toplumsal değerler, bireyin içinde yaşadığı toplumla uyumunu sağlamak ve belli gereksinimlerini karşılamaktadır. Gereksinimler bireyin ihtiyaçları ile bunların giderilme dengesini belirleyerek sürdürülmesini, korumasını ve geleceğe ulaştırılmasını sağlamaktadır. Bu bakımdan toplumsal değerlerin sosyalleşme süreciyle kuşaktan kuşağa aktararak muhafaza edilmesi gerekmektedir (Canatan, 2008:65). Bu bakımdan tüm yaş gruplarının sosyal hayatın devam edebilmesi için işlevsel bir özelliği bulunmaktadır ve sosyalleşmenin sürdürülmesinde kuşakların karşılıklı olarak katkıları bulunmaktadır. Karşılıklı olan bu katkıdan dolayı hiçbir yaş grubu göz ardı edilmemelidir. Bununla beraber yaşlılar, günümüzde daha hızlı yaşanan sosyal değişimlerden dolayı toplumun varlığının devam ettirilmesi için kültürel önder konumundadır. Toplumsal değerlerin korunması, devam ettirilmesi ve geleceğe aktarılmasında önder konumdaki yaşlıların bu işlevsel özellikleri görmezden gelinemez. Bu ilişkilerin güçlendirilerek kuşaklararası geçişin sağlanması için yaşlı ve genç, yaşlı ve çocuk sosyal ağları diri tutulmalıdır (Canatan, 2008:69). Sonuç olarak, yaşlıların toplumsal yaşamın devamı konusundaki rehber kimliği; değerlerin korunması, yaşatılması ve devam ettirilmesinde önemli bir toplumsal fonksiyondur. Bu nedenle sosyal hayattan arındırılmasıyla ya da izole edilmesiyle toplumsuz bir yaşlanmaya neden olacak her türlü gelişme hem bireysel hem de toplumsal sorunlara neden olacaktır.

5. Epidemik Stigmanın Engellenmesi İçin Alınabilecek Önlemler

Ulusal perspektiften bakıldığında, salgın ve benzeri durumlarda oluşabilecek yaşlılıkla ilgili ilk aşamada hükümet, bilimsel topluluklar, paydaşlar ve politika yapıcılar, yaşlı yetişkinler için gerekli mücadelenin planlanması ve uygulanmasında merkezi bir role sahiptir. İkinci aşamada ise planlama ve eyleme dayalı bir yaklaşımla tüm toplumun sorumlu olduğu bir davranış sistemi geliştirilmelidir. Bu aşamada uluslararası kuruluşlar, hükümetler ve bilim kurulları, salgının üstesinden gelmek ve yaşlı yetişkinlerin olası yaş ayrımcılığına maruz kalmasını engellemek için sosyal hizmet uzmanları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmalıdır. Bununla beraber, Covid-19 salgını sırasında ve gelecekte pandemi benzeri durumların tüm aşamalarında yaşlı yetişkinlerin desteklenmesinde uzun vadeli bir perspektifin önemi vurgulanmalıdır. Alınacak koruyucu önlemlerin yaş ayrımcılığına yol açacak nitelikte olmamasına dikkat edilmelidir. Geleceğe yönelik gelişebilecek benzeri durumlarda ve bu durumların her aşamasında, yaşlı dostu yaklaşımlara ihtiyaç bulunmaktadır. Son olarak, devam eden deneyimlerle ve acil durumlarla yüzleşilmeli, bazı ülkelerde "emekli" olup salgınla mücadelede ön saflarda yer alan kamu görevlilerinin oynadığı önemli rollerden ders çıkarılmalı ve yaşa yeni bir yaklaşım getirilmelidir. Böyle durumlarda sorulacak asıl soru şudur: “Yaşlı yetişkinler de acil durumda etkin ve katılımcı bir rol üstlenebilir. O halde yakın gelecekteki *yeni rolleri* ne olabilir?” “*Yeniden yapılanmanın* sonraki aşamasında, her bireyin çabalarına büyük ihtiyaç duyulacak bir zamanda yaşlanan insanların rolü nedir?” Bu bakış açısıyla yaşanabilecek yeni durumlarda ön hazırlık oluşturabilirken, salgın sırasında “aktif yaşlı” büyük bir sivil çaba göstererek önemli avantajlar sağlayabilir (Petretto ve Pili, 2020:4).

Mevcut sağlık krizi sırasında yaşlıları desteklemenin önemli yollarından biri de zihinsel, sosyal ve fiziksel sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak ve yaşlıların gerektiğinde yardım istemeyi ve bunlara nasıl erişeceğini bilmesini sağlamak için düzenli olarak anlamlı telefon görüşmelerinin gerçekleştirilmesidir. Aile üyeleri, arkadaşlar, yerel hayır kurumları, gönüllü kuruluşlar ve toplum hemşireleri, her yaşlı bireyin anlamlı bir sosyal desteğe sahip olmasını sağlamak için kapsamlı ağlar geliştirebilirler. Organize ve kapsamlı bir yaklaşımla, resmi kuruluşlar ve sağlık hizmeti sağlayıcıları sosyal izolasyon dönemi ve olası kısıtlama dönemleri boyunca yaşlı insanları desteklemek ve yaş ayrımcılığının, sosyal izolasyonun ve yalnızlığın olumsuz etkilerini en aza indirmek için birlikte çalışabilir (Brooke ve Jackson, 2020:2045).

İtalya'daki Covid-19 salgını sırasında, medyanın odak noktası iki ana nedenden ötürü yaşlı insanlara yönelmişti. Birincisi yaşlı ayrımcılığını arttıran görüntüler; bir diğeri ise birçok yaşlı insanın, yurttaşlık duygusuyla toplumsal salgınla mücadelede yardım etme gayreti içerisine girmesiydi. Bu kapsamda: "emekli doktorlar ve hemşireler", "emekli bilim adamları ve araştırmacılar" işe geri döndüler ve diğer insanlar da topluluklarına farklı şekillerde yardım ettiler. Yaşlı İtalyan yetişkinler acil bir durumda, kendileri ve aileleri için enfeksiyon riski altında olsalar bile, toplumda oluşan gerilimle başa çıkma konusunda sorumluluk aldılar. Yaşlıların, koruyucu maskeler ve tek kullanımlık önlükler gibi enfeksiyona karşı korunma amaçlı sıhhi araçların hazırlanmasında büyük bir yetenek gösterdikleri görülmüştür (Petretto & Pili, 2020:1). Sosyal, siyasal, ekonomik ve sağlık gibi toplumsal içerikli acil öneme sahip konular söz konusu olduğunda gerekli olan deneyim, tecrübe ve bilgileriyle önemli ipuçlarını elinde bulunduran yaşlılara, hava araçlarında uçuş sırasında olup biten tüm verileri kaydeden *kara kutu* gibi, işlevsel özellikler kazandırılabilir. Yaşlıların bilgi, beceri ve deneyimsel yeterlilikleriyle özellikle kriz dönemlerinde sosyal katılım gerçekleştirerek krizin yönetilmesinde etkin başarı gösterdikleri birçok örnek bulunmaktadır. “Yaşlıların toplumun hassasiyetlerine daha duyarlı oldukları ve deneyimleri sayesinde akli sorumlulukları yerine getirebilecekleri” başlığı birçok araştırmanın konusu olmuştur (Petretto & Pili, 2020; Broke ve Jacson, 2020; Flett ve Heisel, 2020; Tyrrell ve Williams, 2020). Bu bağlamda toplumun verilerinin kayıtlı olduğu *kara kutu* işlevi gören yaşlıların,

emeklilik ile birlikte ekonomik ve sosyal yönden soyutlanması ve işlevsizleştirilmesi toplumlar için büyük bir kayıptır.

6. Sonuç

Covid-19 salgını, uzun bir süredir dünyanın maruz kalmadığı düzeyde bir pandemi etkisi oluşturmuş ve sağlık sistemi başta olmak üzere iktidarları, bilimsel toplulukları, kurumları ve halkı hazırlıksız yakalamıştır. Salgının birden artarak kırmızı alarm vermesi nedeniyle ani ve hızlı önlemlerin alınması zorunlu olmuştur. Hızla gelişen bu süreçte, salgının küresel olma gerekçesini de değerlendiren bilim kurulu, uygulanacak tedbirlerin de küresel düzeyde olmasını benimsemiştir. Sosyal gerçekliğin coğrafi zeminden yükseldiği gerçeğiyle hareket edilmesi durumunda küresel sorunların farklı toplumlarda farklı sonuçlar ortaya koyacağı düşünülebilir. Bu bakımdan her toplum, küresel düzeyde etkiye sahip bir durumda bile (Covid-19 salgını gibi benzer durumlarda) yürütülecek olan her türlü uygulamada kültürel (bölgesel-ulusal) özellikleri göz önüne alması gerekmektedir. Küresel boyutta ortaya çıkan salgının insanlar üzerinde biyolojik etkileri ve sonuçları benzer olsa da ulusal düzeyde değerlendirildiği zaman toplumsal sonuçlarının farklı olduğu, en son Covid-19 salgınında deneyimlenmiştir. Dolayısıyla tüm dünyayı etkisi altına alan ve salgından korunmak için alınacak olan tedbirlerin küresel düzeyde benzer ölçütlerle gerçekleştirilmesinin toplumsal olarak sonuçlarının aynı olmadığı gözlemlenmiştir.

Önlemlerin olumsuz etkilerinden en çok zarar gören kitlelerden biri yaşlılar olmuştur. Batı toplumlarında yaşlı olmak ile ülkemizde yaşlı olmak, çok farklı anlamlara gelmektedir. Batı toplumlarında, daha çok bireyci toplumlar olarak, yaşlanmaya hazırlıklı olma, zorluğu hissedilen bir yaşam sürecinin yaşandığı kültürel bir doku mevcuttur. Ülkemizde ise toplumcu-devletçi yapısı gereği yaşlı, her ne kadar geleneksel dönemlerdeki kadar aile içerisinde yaşlanma gerçekleşmese de, bakılması ve korunması gereken önemli bir değer olarak görülmeye devam etmektedir. Özellikle Covid-19 salgını sürecinde alınan tedbirler, ana akım ve sosyal medyadaki yaşlılarla ilgili olumsuz içerikler, batı kültürünün diğer toplumların kültürlerinin dokusuna nüfus ettiğini düşündürmüştür. Bu yansımalar salgın sürecinde yeni bir yaş ayrımcılığına neden olan salgınla gerçekleşen damgalama (epidemik stigma) sürecini başlatmıştır. Batı toplumlarında yaşlının, yaşlılığa hazırlıklı olduğu için bireysel olarak sorunları kısmide olsa karşılayabilecek bir yapısı mevcuttur. Ülkemizdeki kültürel bakış açısında yaşlılığın bireysel değil, toplumsal etkileşime dayalı gerçekleşen bir süreç olarak görülmesi, yaşlılıkta yalnızlaşmayı büyük bir problem haline dönüştürmektedir. Çünkü ülkemizde yaşlı; toplum içerisinde, sosyal etkileşim kurarak ve kültürel katılımı daha çok varlığını ifade etmektedir. Bu bakımdan batı toplumları için yaş ayrımcılığı önemli bir toplumsal sorun iken, ülkemiz için çok daha büyük bir sosyal problemdir. Tüm bunlar küresel çapta bir krizin bölgesel analiz edilmesini, alınacak önlem, tedbir ve kısıtlamaların, toplumsal yapının şartları değerlendirilerek alınması gerekliliğini ortaya koymuştur. Ülkemizde politikacılar, sosyal çalışmacılar, sosyologlar ve gerontoloji alanında çalışanlar bu konudaki yanlışlığı tespit ederek gerekli düzenlemeleri yapmış ve yaşlıların kapatılma ve kısıtlamalardan dolayı olumsuz durumların yaşanmaması için gerekli önlemleri almışlardır.

Sonuç olarak yaşlanma, yaşam döngüsünün içerisinde bir evreyi ifade eden süreç olarak görülmelidir. Bu evreyi bir toplumda yaşayan ve görenlerin oranının artması yaşlılığa olan ilgiyi arttırmaktadır. Toplumun yaşlanması anlamına gelen bu durum, aktif yaşlanma söylemlerini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla aktif yaşlanma kavramı demografik dönüşümün bir sonucudur. Küresel yaşlanmanın yaşadığı ivme, aktif yaşlanma konusuna olan ilgiyi arttırmış ve bu konuda inceleme ve değerlendirme yapan çalışma sayısı artmıştır (Aydın ve Sayılan, 2014:76). Toplumsal yaşlanmayla Covid-19 salgını süresine kadar aktif yaşlanmayla ilgili önemli mesafelerin kaydedildiği bilinmektedir. Gerek akademik çalışmalar gerekse sosyal politikalar yoluyla konu üzerinde artan hassasiyet, kalıcı ve başarılı çözümler ortaya koymuştur. Fakat salgın süreciyle yaş üzerinden yapılan haber, yayın ve

istatistiki açıklamalar aktif yaşlanma konusundaki mücadeleleri zora sokmuştur. Ülkemizde kamu kurum, kuruluş, dernek ve vakıfların bu sürecin mümkün olan en az hasarla atlatılması için gerçekleştirmiş olduğu çeşitli çaba ve faaliyetler önemli başarılar sağlamıştır. Fakat özellikle Batı toplumunun kültürel yaklaşımının sosyal medya paylaşım ve haber içerikleriyle tüm dünya kültür dokusuna nüfus etmesi, ülkemizde de yaş ayrımcılığını ortaya koyan örnek sayısında artışa neden olmuştur. Dolayısıyla biyolojik bir takım gerekçelerden dolayı savunmasız kitle içerisinde bulunan yaşlı bireyler için, olumsuz algıya neden olabilecek açıklamalardan ve internet üzerindeki sosyal medya paylaşımlarından dolayı yaş ayrımcılığına yol açabilecek içeriklerin yaygınlaşmasının önlenmesi, en az hastalığa neden olan virüsün yayılmasının engellenmesi amacıyla alınan önlemler kadar önem arz etmektedir. Virüs biyolojik olarak birey üzerinde çöküntüye neden olmakta iken, olumsuz algıya neden olan açıklamalar ve paylaşımlar sosyo-psikolojik olarak yaşlının toplumda var olabilme mücadelesini olumsuz etkilemektedir. Sonuç olarak biyolojik özelliklerinden dolayı toplumda dezavantajı bulunan kitlelere karşı yapıcı maksatlarla da olsa uygulanacak yeniliklerin multidisipliner çerçeveden değerlendirilerek kararların alınmasının sağlanması büyük önem arz etmektedir. Aksi takdirde kısıtlamalar tecride, fiziksel mesafeler sosyal izolasyona ve tedbirler damgalamaya neden olabilir ve yaşlılar için salgın dönemleri (epidemik durumlar) gibi benzeri durumlar, örneklerini dünyanın birçok ülkesinde gördüğümüz epidemik stigma boyutuna ulaşabilir.

KAYNAKÇA

- Altın, Z. (2020) Covid-19 Pandemisinde Yaşlılar”, *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30, s.49-57.
- Armitage, R. & Nellums, L. B. (2020). COVID-19 and the consequences of isolating the elderly. *The Lancet Public Health*, 5(5), s.256. [https://doi.org/10.1116/S2468-2667\(20\)30061-X](https://doi.org/10.1116/S2468-2667(20)30061-X).
- Aydın, A. & Sayılan, A. (2014) Aktif Yaşlanma ile Yaşam Boyu Öğrenme Arasındaki İlişkiye Teorik Bir Bakış, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 4 (2), s.76-81.
- Başaran, E. (2021). Pandemi Sürecinde “Ötekileştirilen” Bir Grup Olarak Yaşlılar. XI. Umteb, *International Congress On Vocational & Technical Sciences*. 3-5 September 2021, Ankara. Proceedings book,s. 86-91.
- Beğer, T. & Yavuzer, H. (2012) Yaşlılık ve Yaşlılık Epidemiyolojisi, (İç.), (Ed: Tanju Beğer) *Geriatric, Klinik Gelişim*, (25), s. 1-3.
- Bulduk E, Ö. (2014) Yaşlılık ve Toplumsal Değişim, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 2014, s.182, 53.
- Buz, S. (2015) Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, s. 268-278.
- Brooke, J. & Jackson, D. (2020) Older people and COVID-19: Isolation, risk and ageism, *Journal of Clinical Nursing*, 29, s.2044–2046, Epub 2020 May 5. PMID: 32239784. doi: 10.1111/jocn.15274.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal Değerler ve Yaşlılar, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1,s.62-71.
- Çiğçili, S. (2012). Aktif Yaşlanma: Fiziksel Boyut” *The Journal of Turkish Family Physician*, 3(1), s.6-12.

- Çilingiroğlu, N. & Demirel S. (2004) Yaşlılık ve Yaşlı Ayrımcılığı, *Türk Geriatri Dergisi*, 7 (4), s.225-230.
- Danış, M. Z. (2009) Türkiye’de Yaşlı Nüfusun Yalnızlık ve Yoksulluk Durumları ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Açısından Bazı Çıkarımlar, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 1(20), s.67-84.
- Danış, D. & Adanalı Y. A. (2019) Mekânda Adalet ve Yaşlılık, Print Center Baskı, İstanbul: Kendi Yayınevi.
- Demir, S. A. (2020). Salgın Sürecinde Yaşlı Nüfus, Sosyal Dışlanma ve Yaş Ayrımcılığı, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, s.186-201.
- Flett, G. L. Heisel, M. J. (2020). Aging and Feeling Valued Versus Expendable During the COVID-19 Pandemic and Beyond: a Review and Commentary of Why Mattering Is Fundamental to the Health and Well-Being of Older Adults. *International Journal of Mental Health & Addiction*, s.2443-2469.
- Holt-Lunstad, J. Smith, T. B. Baker, M. Harris, T. & Stephenson, D. (2015). Loneliness and Social Isolation As Risk Factors For Mortality: a Meta-Analytic Review. *Perspectives on Psychological Science*, 10, s.227–237. <https://doi.org/10.1177/1745691614568352>.
- İnce, A. (2012). Yaşlanma Döneminde Dini Hayat (Sakarya İli-Merkez İlçeler Örneği) (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jacobsen, M. H. (2013) Gerontofobi: Aldring Som Oplevelse, Aldring Som Problem, Aldring Som Byrde, *Omsorg*. 30(1), s. 25-324. <http://fagbokforlaget.no/?isbn=080074891301>.
- Jimenez-Sotomayor MR, Gomez-Moreno C, & Soto-Perez-de-Celis E. (2020). Coronavirus, Ageism, and Twitter: An Evaluation of Tweets about Older Adults and COVID-19, *Journal of the American Geriatrics Society*, 68(8), s.1661-1665.
- Kalaycıoğlu, S. Tol, U. U. Küçükural, Ö. & Cengiz, K. (2003) Yaşlılar Ve Yaşlı Yakınları Açısından Yaşam Biçimi Tercihleri, *Türkiye Bilimler Akademisi Raporu*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Koç, İ. & Saraç, M., (2018). Türkiye’de Yaşlı Göçünün Büyüklüğünün ve Yönünün Değişimi, *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 2, s. 19- 37.
- Inzitari, M. Risco, E. Cesari, M. Buurman, B. M. Kuluski, K. Davey, V. Bennett, L. Varela, J. & Prvu Bettger, J. (2020) Nursing Homes and Long Term Care After COVID-19: A New ERA?”, 11, s. 1–5. Erişim Adresi: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12603-020-1447-8> (Erişim Tarihi: 05.05.2022).
- Matteo, C. & Proietti, M. (2020) COVID-19 in Italy: Ageism and Decision Making in a Pandemic.” *Journal of the American Medical Directors Association* 21(5), s.576-577. doi: 10.1016/j.jamda.2020.03.025.
- McDonald, T. (2021). Lethal Ageism In The Shadow of Pandemic Response Tactics. *International Nursing Review*, 69(2): 249–254. doi: 10.1111/inr.12700.
- Nazlı, A. (2016). Yaşlanma, Birey ve Toplum: Yaşlanmaya Sosyolojik Bakış”, *Ege Tıp Dergisi / Ege Journal of Medicine*, 55, s.1-5.

Ovalı, F. (2020). Yeni Doğanlarda Covid-19 Enfeksiyonları, *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1), s.23-35.

Özdemir M. (2020). Yaşlılık Algısının Koronavirüs Salgını Sürecindeki Kültürel Değişimi, *Millî Folklor*, 16(127), s.46-58.

Petretto, D. R. & Pili, R. (2020). Ageing and COVID-19: What Is the Role for Elderly People?, *Geriatrics* 2020, 5(25) , s.1-4. Doi: 10.3390/geriatri 5020025.

Previtali, F. Allen L. D. & Varlamova, M. (2020). Not Only Virus Spread: The Diffusion of Ageism During The Outbreak of COVID-19. *Journal of Aging & Social Policy*, 32(4-5), s.506-14.

Soysal, G. (2020). Koronavirüs Salgını ve Yaşlılık, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5) s.290-301.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), <http://www.tuik.gov.tr/Start.do>, (Erişim Tarihi: 28.02.2022).

Türkiye Cumhuriyeti Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2020). “Engelli Ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü 65 Yaş Üzeri Yaşlılar Ve Kronik Hastalığı Bulunan Yaşlılara Yönelik Koronavirüs (Covid-19) Bilgilendirme Rehberi – VI”

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, (2020). 65 Yaş ve Üzeri/20 Yaş Altı/Kronik Rahatsızlığı Bulunan Kişilerin Sokağa Çıkma Kısıtlaması İstisnası Genelgesi, (Erişim Tarihi 03.01.2021)

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, (2020b). Koronavirüs İle Mücadele Kapsamında - Yeni Kısıtlama ve Tedbirler Genelgesi, (Erişim Tarihi 03.01.2021).

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, (2020). Covid-19 nedir? (Erişim Tarihi 01.01.2022).

Tyrrell, C., J., & Williams, K., N. (2020) The Paradox of Social Distancing: Implications for Older Adults in the Context of COVID-19, *Psychol Trauma*, 1(12), s.214–S216, Epub 2020 Jun 11. PMID: 32525379, doi: 10.1037/tra0000845

Varışlı, B. Gültekin, T. (2020). Yaşlı Ayrımcılığının Pandemi Hali: Covid-19 Sürecinde Kuşaklararası Etkileşimin Dönüşümü, *Turkish Studies*, 15(4), s.1227-1237.

Yasin, Y. (2020). Kırılgan Gruplar ve Covid-19; Yaşlılar, Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu, *Türk Tabipler Birliği* s. 427-431.

Çatışma Beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişki ve dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Etik Kurul İzin: Bu makale Etik Kurul Kararı gerektiren makaleler arasında yer almamaktadır.

Katkı Oranı: Makale tek yazarlıdır.